

ULUG'BEK HAMDAMNING IJODIDA HAYOT VA XAYOL SINTEZI

To'lanova Moxizar

Qoraqalpoq davlat universiteti

O'zbek filologiyasi fakulteti 2-kurs talabasi

Annotatsiya: mazkur maqolada Ulug'bek Hamdamning „Ko'nglimdagi daryo" hikoyasi asosida xayol va hayot munosabatlari, uning hikoyasi mazmun-mohiyati, asar g'oyasining badiiyatida tutgan o'rni masalasi ochib berilgan. Maqolada Ulug'bek Hamdam hikoyalaridagi uslubiy xususiyatlari, xayolat dunyosi va haqiqat jabhalari, shuning bilan birga tasvir uslubi va ijodiy mahorati haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: hikoya, hayot hodisalari, epik janr, tabiat tasviri, badiiy tafakkur, bosh qahramon, obraz.

Аннотация: В данной статье на основе рассказа Улугбека Хамдама «Река в моём сердце» раскрываются взаимоотношения между воображением и реальностью, а также содержание и сущность рассказа, место идеи произведения в его художественной ценности. В статье обсуждаются стилевые особенности рассказов Улугбека Хамдама, мир воображения и грани реальности, а также методы описания и творческое мастерство автора.

Ключевые слова: рассказ, жизненные события, эпический жанр, описание природы, художественное мышление, главный герой, образ.

Annotation: This article explores the relationship between imagination and reality in Ulugbek Hamdam's short story "The River in My Heart," revealing the essence and thematic significance of the story's content and the role of its artistic vision. The article discusses the stylistic features of Ulugbek Hamdam's stories, the realms of imagination and reality, as well as the techniques of depiction and creative mastery.

Keywords: short story, life events, epic genre, depiction of nature, artistic thinking, main character, image.

Hikoya badiiy adabiyotning kichik epik janr, hayot hodisalari ixcham ifoda etiladigan nasriy asardir. Adabiyotshunos Tohir Shermurodov „Hikoyalar, nihoyalar..." maqolasining xulosasida shunday so'z yuritadi: „ko'pincha hikoyalar hayot fojialarini baralla yoritish, dardli masalalarni dadil qo'yish ruhida yozilgan. Ularda yangi badiiy tafakkur Ravshan ko'zga tashlanadi".

Yozuvchilar odatda o'z ijodini hikoya qoralash bilan boshlaydi, chunki hikoya janri yozuvchiga ko'nikma, malaka oshirish, ijodkor sifatida shakllanish, muayyan bir yo'nalish va uslubga tushib olishi uchun qulaydir. Nasrdagi izlanish va tajribalar samarasi bugungi kunda hikoyaning ko'chishi, ichki ruhiy tahlilning kuchayishi, hozirgi murakkab fan va texnologiyalar zamonida inson fikri doirasi, ichki

kechinmalari chigallashib borayotgani murakkab va o'ylantiradigan hikoyalar yozishga omil bo'ladi. Aynan shunday hikoyalarni Ulug'bek Hamdam ijodida ham ko'rishimiz mumkin. Yozuvchining ba'zi asarlarida modernistik elementlar ko'zga tashlansada, ijodiga xos bo'lgan umumiy xususiyat, milliy va an'anaviy uslubda qalam tebratishidir. Asarlarida turli voqealar tasviri o'z aksini ko'rsatadi.

Adabiyotshunos Tal'at Solihov "Har bitta badiiy asar dastlab milliydir, milliy bo'lmagan adabiyot adabiyot emas"- deb ta'kidlaydi. Hech bir hikoya o'z-o'zidan dunyoga kelmaydi. Bu har bir ijodkorning botiniy va zohiriy dunyosida turli fikr, g'oyalar ta'sirida yuzaga keladi.

Ulug'bek Hamdam ko'plab hikoyalari rus tiliga tarjima qilingan, "Tosh" hikoyasi Amerikada e'tirof etilgan. Ulug'bek Hamdam yangilik va yangilanishlarga boy, ilmiy dunyosi va o'z yozish uslubiga ega. "Tosh", "Ko'nglimdagi daryo", "Unutilgan nay navosi", "Lola", "So'z", "Bir payola suv", "Musulmon" kabi hikoyalar kitobxonni o'ylashga majbur etadigan falsafiy asarlardir.

„Ko'nglimdagi daryo” hikoyasi uslub jihatidan boshqa hikoyalardan farq qiladi. Inson ruhining evrilishlari, ko'ngil nozikliklari ifodalanadi. Bu hikoyada birgina istak-orzuga yetishmoqlik yo'lidagi urinish va sa'y-harakatlar tasviri tevaragida ko'ngildan kechgan ehtiroslar, iztiroblar, urinishlar hikoyaning mag'zini ham, mohiyatini ham o'zida mujassam etgan.

Hikoyaning boshlanishida bosh qahramonning qishloq hayotidagi voqealar keltirib o'tiladi. Ushbu asarni o'qish davomida ushbu asarning boshlanmasi kishini o'yg'a toldiradi va uni fikrlashga chorlaydi. Yozuvchi hozirgi kunda ro'y berayotgan, dilni xira qiladigan voqea hodisalarni, insonlar qalbida kechgan ichki kechinmalarini kryeativ yondashgan holda kitobxonga yetkazishga urinadi. Falsafiy jarayonlar kuzatiladigan hikoyalardan biri „Ko'nglimdagi daryo” hikoyasidir. Bunda ham inson botinidagi tuyg'ular: yaxshilik, ezgulik, nafs tushunchalari o'rtasidagi ziddiyatlarni ko'rish mumkin. Undagi voqelar silsilasi inson ichki dunyosida o'z-o'zi bilan kurashayotgan xislatlarni anglashga xizmat qiladi. Yozuvchi ijodiga oid namunalarida keltirilgan mavzular bir-biridan keskin farq qiladi. Ulug'bek Hamdamning „Bir payola suv” , „Ko'nglimdagi daryo” , „Unutilgan nay navosi” , „Safar” hikoyalarida ko'proq erkinlik, ozodlik tuyg'usini va poklik ramzini aks ettiruvchi „suv” obrazini ko'p uchratasiz. „Ko'nglimdagi daryo” hikoyasida bosh qahramon obrazi orqali insonning yashab o'tadigan umri davomida doimo takrorlanuvchi ishlarni tinimsiz qilish va insonning har kuni davomida bo'ladigan holatlar tasvirlanadi va yoritib beriladi. Bosh qahramon har doim oilasi oldidagi burchini, mas'uliyatini xis qilgan holda uzluksiz harakat qiladi. Xattoki kunlik qilishi kerak bo'lgan ishlarining ro'yxatini tuzib qo'yadi : „ 1. Eshikning qulfiga til. 2.Sarvarning to'yiga to'yona. 3. Yo'l-yo'lakay ishxonaga el. choynak (kecha kuyib qolgan edi). 4.O'g'ilning kompyuterini ustaga eltish. 5. Elektr pulini to'lash. 6. Poliklinikadan spravka (qiz

fiz.mashg'ulotlariga qatnashmaydi). 7. Bozor (kartoshka, piyoz, sabzi, go'sht, non, yog'...). 8. Mashina shinalarini damlatish. 9. Yunusobodagi qarindoshdan hol so'rash (bobosi qazo qilgan). 10. Keksayib qolgan qo'shnini Qorasuvdagi tabibga olib borib kelish (otaxonning o'zi qattiq iltimos qilgan). 11. "Gap"ga borish..." – hikoyani o'qish davomida shu amglashiladiki, bu ro'yxatlar faqat bir kun uchundir. Hikoyaning bosh qahramoni dastlab taqdirdan norozidek, unga qasdlashgandek, lekin hayoti davomida taqdirning barcha zarbalariga chidab yashashga rozi bo'ladi. Lekin, bu narsalarga rozi bo'lishidan oldin u taqdirining bir chizig'ini o'zgartirmoqqa ahd qiladi. Chunki u hayotining shundayligidan, ya'ni qanday bo'lsa, o'shandayligidan juda-juda charchagan edi.

Asar qahramoni shunday tasvirlanadiki, bu qahramon orqali butun jamiyatdagi insonlarga ishora qilinadi. Negaki, har bir insonni ushbu qahramon bilan o'xshash jihatlari ko'pdir, ulardan biri bu qahramonning suvga muhtoj bo'lmaganicha uyining yaqinidagi daryoni ko'rmaganligini misol qilishimiz mumkin. Buni tabiatdagi o'zgarmas qonun desak ham mubolag'a bo'lmaydi, buning sababi har bir kishi nimagadir o'zida ehtiyoj sezmasa o'sha narsaning nima ekanligini ham anglamaydi. Qahramonimiz ham xuddi shundaylardan biridir. Agar u ham hayoti davomida biroz bo'lsada majburiyatlarsiz yashashga uringanida, balki, uning hayotining har bir kuni sug'ur kundek o'tmas edi.

Inson biror narsani chin dildan istasa ixlos qilib so'rasa u albatta amalga oshadi. O'ngda, tushda goh hayolda bo'lsa ham. Ulug'bek hamdamning "Ko'nglimdagi daryo" hikoyasida qahramonimiz qishloq odami edi, tabiatni sevuvchi, daryo-suvlarga ko'ngil bergan shaxs bo'lganligi shahar hayotiga ko'nika olmadi, har kun takrorlanadigan bir xil ish joniga tekkan edi.

Botinida yashayotgan yoshlik, beg'amlik davrlari asta sekin yuzga chiqa boshladi. Har bir shaxs bu hikoyadagi kabi hayot zarvaraqlarida ro'y berayotgan turli voqea, hodisa, yumushlarimizdan bir muddat bo'lsada yoshligiga qaytishni yoki nimadir ro'y berib qisqa muddatga bo'lsa ham bir xil hayotdan yiroqlashishni istaymiz. Bizning bu istaklarimizni Allohning bergan ne'matlariga noshukurlik deb tushunishingiz mumkin. Bu albatta noto'g'ri xulosa ...

Ulug'bek hamdam ijodi, ijodkorlar haqida fikr yuritar yekan shunday yozgandi: "....Ijodkor o'z yuragining pokligiga ahamiyat bermog'i, binobarin, o'z qalbining bir umrlik sadoqatli qo'riqchisiga aylanmog'i shart. Qorayib ketgan yurak bilan nafaqat zo'r, balkim asar yozish ham mushkul. Yozish san'atning ko'pdan, ko'p siru-asrori tagiga tizgan satrlarida noaniq stilistik, balki bironta orfografik xato uchramaydigan ijodkorlarimiz bor. San'atlariga tasanno deymiz, lekin ne yoziqki, ularning aksariyatida mazmunida ham kamchilik uchraydi, asardan

vulqondek otilib chiqib, o'quvchi yuragiga to'g'ri borib uruladigan badiiy zarb yo'q xuddi qishda tumanlar aro xira ko'rinib turgan quyoshdek, nursiz...."

Adabiyotshunos U.Normatov takidlaganidek: “Eng muhimi ularda so‘ngi yillar adabiyotimizda, qolaversa jahon adabiyotida ham tansiq bo‘lib turgan o‘zida yuksak idealarni tashuvchi, idealga intiluvchi qahramonlar birin-ketin bo‘y ko‘rsatayotir”.

Xulosa o‘rnida hikoyalarida ramziy tasvirlar bilan bog‘liq holda real hayot hamda hayolot to‘g‘risidagi falsafiy tushunchalar, inson qalbida anglab bo‘lmas hodisotlar katta mahorat bilan talqin etiladi. Inson harakteri ko‘p qirrali bo‘lib uning turli holatlarga tushushi ajoyib satrlar ila hikoyalarida aks etadi, hikoyalaridagi mazmun mohiyati yashirin, mavhum holda kelishi bizning chuqurroq va teranroq fikrlashimizga da’vat etadi

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Dilmurod Quronov “Adabiyot nazariyasi asoslari”. Toshkent “Navoiy universiteti” 2018
2. Ulug‘bek Hamdamning „Ko‘nglimdagi daryo” hikoyasi – Toshkent 2014.
3. Tohir Shermurodov “Hikoyalar, nihoyalar...” maqolasi. “O‘zbekiston adabiyoti va san’ati” gazetasi, 1991 yil 5 aprel.
4. Qozoqboy Yo‘ldosh “Yoniq so‘z”. Toshkent “Yangi asr avlodi” 2006
5. No‘mon Rahimjonov “Badiiy so‘z estetikasi”. G‘ofur G‘ulom nomidagi nashriyotmatbaa ijod uyi. Toshkent-2017
6. Umarali Normatov “Umid baxsh tamoyillar”. Toshkent “Ma’naviyat” 2000